

Barns möjligheter till demokratiskt inflytande

Jessica Eng

Introduktion

Denna text vill belysa ämnet barn och demokrati samt uppmärksamma upplevda hinder för barns möjligheter till demokratiskt deltagande. De intervjuade deltagarna har tidigare varit registrerade på en internationell kurs om barns rättigheter (children's rights) i Sverige. Studien använder sig av Walls (2010) childism-begrepp samt Braun och Clarkes (2022) reflexiva tematiska analys för att analysera deltagarnas uppfattningar om ämnet. Forskningsfrågan i studien syftar till att undersöka vilka uppfattningar de tidigare children's rights-studenterna har gällande hinder för barns möjligheter till demokratiskt deltagande och inflytande.

Det är en komplex uppgift att hitta en övergripande definition av begreppet demokratiskt deltagande, särskilt i förhållande till barn. Begreppet skrivs fram på olika sätt, ibland enbart som deltagande (participation) eller politiskt deltagande. Dessa exempel tenderar även att användas utan en tydlig definition, enligt min läsning av litteraturen. Demokratiskt deltagande kan antingen vara snävt, med fokus på nationella eller lokala val, eller brett och inkludera deltagande i sociala rörelser, skolor eller till och med inom familjen, men har ofta fokus på ett delande av makt (Cammaerts m.fl., 2014). Demokratiskt deltagande i denna text tar hänsyn till både formella faktorer (som röstning) och informella (till exempel engagemang i civilsamhället, aktivism och sociala rörelser) samt inflytande inom och över dessa.

Det finns uppfattningar om att barns och ungas deltagande i samhället i allt högre grad bör erkännas som en global angelägenhet (Jamieson m.fl., 2022). FN:s barnkonvention (1989) anger att stater inte enbart ska skydda barn och unga utan även ge dem specifika rättigheter, inklusive sådana som att uttrycka sig och att delta. Samtidigt har mycket av diskursen och praktiken kring barns och ungas deltagande, särskilt fokus

på deras politiska deltagande, påverkats av så kallade adultistiska (vuxennormativa, adultism) perspektiv som bevarar vuxnas makt, privilegier och intressen, vilka riskerar att utgöra problem för barns möjligheter att uttrycka sig demokratiskt (Bessant och Watts, 2024).

Av artikel 21 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna framgår att:

1. Var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud.
2. Var och en har rätt till lika tillträde till offentlig tjänst i sitt land. Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet.
3. Folkviljan skall uttryckas i periodiska och verkliga val, som skall genomföras med tillämpning av allmän och lika rösträtt och hemlig röstning eller ett likvärdigt fritt röstförfarande.

(Förenta nationerna, 1948, s. 7)

Här reserveras rätten att delta i landets styre genom fria och allmänna val för vuxna, vilket innebär att barns demokratiska rättigheter inte fullt ut ryms inom deklarationen. Barn inkluderas snarare indirekt, exempelvis genom sina vårdnadshavares deltagande, vilket ger uttryck för en vuxennorm.

Barnkonventionen (1989) definierar ett barn som varje människa under 18 år, och det är denna definition jag kommer att använda i studien även om den inte tar hänsyn till olika åldrar i barnkategorin. Artikel 12 i barnkonventionen understryker vikten av att barn får bilda sina egna åsikter och har rätt att uttrycka dessa fritt, men att hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad. Formuleringen i artikel 12 innebär att yngre barns kan ges åsikter lägre vikt, på grund av deras lägre mognad och förståelse för de aktuella frågorna, men bör inte tolkas som att yngre barns åsikter i sig är mindre betydelsefulla (Lansdown, 2001). Barnkonventionen, särskilt artikel 12, antyder endast en modest rätt till deltagande (Tisdall och Cuevas-Parra, 2022). Barns uppfattningar är inte nödvändigtvis avgörande vid beslutsfattande, eftersom det är beslutsfattare som gör avvägningen, och det är vuxna som bedömer vilken vikt som ska läggas vid ett barns ålder och mognad (Tisdall och Cuevas-Parra, 2022). Detta framhäver behovet av att vuxna faktiskt skapar möjligheter för barn, särskilt för de yngre som kanske har svårt att uttrycka sig eller anses vara för unga.

Det politiska deltagandet har minskat globalt under de senaste fyra decennierna och vissa beslutsfattare har vänt sig till den yngre befolkningen för engagemang, i tron att ungas misstro mot politiska system och institutioner spelar en central roll i den representativa demokratins kris (Cammaerts m.fl., 2014). Detta aktualiserar ett övergripande syfte med denna text: att bidra med inte bara ett kritiskt perspektiv utan att lyfta frågan om barn och demokrati, eftersom det går att se en problematisk utveckling.

Vidare behövs mer forskning om barn och demokrati, eftersom barn ofta är formellt inkluderade i demokratiska principer men i praktiken ges begränsat inflytande över beslut som påverkar deras vardag. Flertalet studier fokuserar, enligt min uppfattning, främst på institutionella rammar och konventioner eller exempelvis skolans demokratiuppdrag snarare än att fokusera på barn och demokrati i både privat och publik sfär samt på vad som kan utgöra hinder för deras medverkan. Djupintervjuer med vuxna som är insatta i eller intresserade av frågan kan bidra till att fylla en, enligt mig, underutforskad kunskapslucka genom att synliggöra resonemang, prioriteringar och upplevda begränsningar. Detta ger insikter om de praktiska och ideologiska spänningar som formar barns möjligheter till inflytande. Resultatet kan därmed bidra till en mer realistisk förståelse av vilka förutsättningar som i förlängningen krävs för att stärka barns demokratiska deltagande, samt hur de uppfattar den rådande situationen i världen.

Barn och demokrati

Wall (2011), vars childism-begrepp och filosofi tillämpas i denna studie, beskriver demokrati som ett styrelsesätt som ska representera folket. Han framhåller att demokrati är ett ideal för samhället där de som har makt ska hållas ansvariga inför hela befolkning och inte bara ett fåtal. Enligt Wall har den ökade demokratiska inkluderingen det senaste århundradet gjort det möjligt för fler vuxna att delta demokratiskt, men barn är fortfarande utestängda från flera demokratiska processer, vilket innebär att folket snarare kan ses som enbart de vuxna. Författaren understryker att barn i allmänhet saknar demokratiskt inflytande över lagstiftning eller att välja representanter, eftersom barn betraktas som inkompetenta, irrationella eller alltför beroende av vuxna (Wall, 2011). Wall (2021), som har en starkt inkluderande syn på demokrati, förespråkar rösträtt för alla människor, inklusive barn. En allmän föreställning är att vuxna kan representera barn på den politiska arenan, men att vuxna tenderar att prioritera sina angelägenheter framför barns (Wall, 2010).

En av de främsta orsakerna till att barn inte har inkluderats i demokratin i samma utsträckning som andra grupper, att barn är nära förknippade med sina familjer (inklusive att ses som egendom) och att de uppfattas vara i behov av en utvecklingsperiod innan de kan träda in i den mer publika demokratiska sfären (till skillnad från den privata) (Wall, 2021). Dessutom antas barn sakna kompetens, och de betraktas snarare som framtida medborgare än som nuvarande. Wall betonar att kunskap är något som konstant förvärvas genom livet och inte är knuten till specifika livsfaser. Även om barn har funnits i världen under en kortare tid än vuxna, bör detta inte minska värdet av deras erfarenheter. Dock präglas människors medvetande av konservativa föreställningar gällande demokrati och kompetens, vilket påverkar synen på barn i detta avseende negativt (Wall, 2021).

Annan forskning understryker också allvaret kring ungas syn på demokrati (Foa m.fl., 2020). Forskarna använde en omfattande global databas, som inkluderade data från 3 500 undersökningar i 160 länder samt svar från 4,8 miljoner individer under perioden 1973–2020 (Foa m.fl., 2020, s. 3). De fann att den globala tillfredsställelsen med demokratin bland unga har minskat i absoluta termer och även sjunkit i jämförelse med äldre generationers tillfredsställelse vid motsvarande tidpunkter i deras liv. Sammantaget pekar materialet i en negativ riktning där unga inte upplever att deras frågor tas på allvar (Foa m.fl., 2020).

Redan på 1990-talet påpekade forskare att tanken på ett ökat demokratiskt deltagande bland barn snarast uppfattas som en utopi (Hart, 1992). Synsättet har fortfarande relevans idag. Det framhålls att barn bör skyddas från ansvar för samhällets problem och att de i stället bör ha en bekymmersfri barndom. Detta perspektiv ser demokratiskt deltagande som en börda som barn bör befrias från, samtidigt som barn är de minst lyssnade till av alla medlemmar i samhället, vilket är ett demokratiskt problem (Hart, 1992).

Barn associeras generellt mer med de privata sfärerna, som skola eller familj, och deras inflytande anses ofta mer aktuellt där (Wall, 2021). Men den idealiserade bilden av barns deltagande i det privata kan problematiseras. Den strukturella relationen mellan barn och förälder kretsar ofta kring ett skyddande av barnet (protection) (Cockburn, 2007; jfr Hart, 1992). Relationen mellan förälder och barn kännetecknas också i allmänhet av en maktobalans, där föräldrar är överordnade och barn är i en beroendeställning. Detta gör inflytande och demokrati inom familjen komplicerat (Archard, 2015).

Forskare har undersökt kopplingarna mellan politisk teori och barndomsforskning och argumenterat för att det har saknats diskurs och offentlig debatt kring varför barn, generellt, utesluts från den politiska sfären (de Castro, 2012). Uteslutningen ifrågasätts sällan, utan tas i regel för givet. I princip anses endast vuxna besitta de moraliska och psykologiska förutsättningar som krävs för att fungera som legitima politiska subjekt, medan barn hänvisas till att vara den andre i relation till det ideala politiska subjektet och därmed marginaliseras från deltagande i politiska aktiviteter (de Castro, 2012). Barndomen har kommit att representera en fas som måste överskridas för att barn ska kunna erkännas som kapabla politiska deltagare.

Vissa forskare är kritiska till att barn diskvalificeras från vissa rättigheter på grund av deras potentiella oförmågor. Det framstår som orättvist att utesluta människor från vissa rättigheter enbart på basis av ålder, och att samhället skiljer mellan unga och äldre utifrån en uppfattad koppling mellan ålder och förmågan att utöva och inneha rättigheter (Archard, 2015; Pearse, 2023). Fokus ligger ofta på barns svagheter samt uppfattningen att ett barns ökade inflytande i den demokratiska sfären skulle leda till en kaotisk demokrati. Utifrån detta argument antas barn inte vara tillräckligt kapabla att delta i en demokrati. Deras brist på kompetens, enligt Pearse (2023), uttryckt genom godtyckliga parametrar, anses i stället underminera demokratin.

Forskare som Purdy (1994) är en av de som uttrycker kritik mot att barn ska ha lika rättigheter som vuxna. Hon förespråkar sunt förnuft och menar att det är rimligt att

utesluta barn på grund av att barn och vuxna har olika moral, kunskap och logiskt tänkande, och att dessa kunskaper endast kan erövas med hjälp av tid. Detta resonemang skiljer sig betydligt från forskare som motsätter sig att en viss kompetens skulle krävas för att delta demokratiskt eller inneha vissa rättigheter. Exempelvis Wall (2021) skiljer mellan det han ser som grundläggande mänskliga rättigheter såsom att få uttrycka sig demokratiskt, och exempelvis att få köra bil, gifta sig eller dricka alkohol, som inte är något alla måste ha rätt att göra.

När det gäller forskning om barn, demokrati och formell utbildning, genomfördes exempelvis en undersökning bland 9-åringar i en sydafrikansk skola som fann att barns demokratiska förståelse utvecklas när de ges utrymme att reflektera och delta (Botha m.fl., 2016). Slutsatsen dras därför att barn därför bör tillåtas att engagera sig i demokratiska skolprocesser för att ges möjlighet att utveckla dessa egenskaper, vilket kan appliceras på större delar av samhället.

I en studie om svenska elevers uppfattningar om demokrati i skolan betonades hur barns röster ofta marginaliseras och visade på ett gap mellan demokratiska ideal och skolpraktiker, vilket pekar på inkonsekvenser i pedagogers förhållningssätt till elevinflytande (Thornberg och Elvstrand, 2012). Forskarna menar att maktdynamiker och ojämnt engagemang bland lärare hindrar en demokratisk lärandeprocess. Vissa lärare stödjer elevdelaktighet, medan andra avvisar den, vilket undergräver tillit och bidrar till brist på kontinuitet (Thornberg och Elvstrand, 2012).

Vuxnas uppfattningar om barns rättigheter

Det finns en viss relativ brist på studier om vuxnas attityder till barns rättigheter. En studie, som omfattade amerikanska och kanadensiska universitetsstudenter, visade att kanadensare intog en mer stöttande inställning till barns självbestämmande än amerikaner. Att stödet varierade beroende på barnets ålder och typ av rättighet, antyder möjliga nationella eller kulturella skillnader (Peterson-Badali m.fl., 2003). På liknande sätt framhävs betydelsen av vuxnas uppfattningar i analyser av svar från vuxna i USA, Storbritannien och Schweiz. I denna studie var schweiziska och brittiska vuxna generellt mer benägna att stödja barns rätt till autonomi än sina amerikanska motsvarigheter (Cherney m.fl., 2008). Föräldrar visade dock lägre stöd för sådana rättigheter jämfört med icke-föräldrar. Sammantaget tyder resultaten på att kulturell paternalism, präglad av hierarkisk auktoritet och begränsningar av frihet i syfte att främja ett upplevt samhälleligt bästa, kan förklara nationella skillnader mer träffsäkert än begreppen individualism och kollektivism.

I en relaterad studie undersöktes amerikanska barn (10–16 år) och deras föräldrars uppfattning om rättigheter. Föräldrar, särskilt mödrar, överskattade ofta barnens eget stöd för sina rättigheter och barn förespråkade i regel exempelvis inte rösträtt, eftersom de ansåg att vuxna var bättre beslutsfattare (Cherney, 2010). Detta stödjer argument

gällande att barn kan internalisera samhällliga föreställningar som ifrågasätter deras demokratiska kapacitet (Wall, 2021).

Slutligen har det visats att universitetsstudenter som genomgått utbildning om barns rättigheter uppvisar ett ökat stöd för barns rättigheter jämfört med en kontrollgrupp (Campbell och Covell, 2001). På liknande sätt framkommer i en turkisk studie att kvinnliga studenter samt studenter inom utbildningsvetenskap eller mänskliga rättigheter hade mer positiva attityder till barns rättigheter (Karaman-Kepeneci, 2006).

Tillsammans pekar dessa studier på att vuxnas uppfattningar är avgörande för att främja barns rättigheter och att utbildning kan förändra deras uppfattningar, men också att nationsspecifika och kulturella aspekter kan påverka uppfattningar. Mina deltagare har också varit registrerade på en universitetskurs om barns rättigheter, varför detta kan påverka deras inställning och uppfattning.

Childism och analys

I denna studie använder jag Walls (2010) childism-begrepp. Wall framhåller att hans teori är relevant för kritiska studier som analyserar adultism (vuxennormen). Childism beskrivs av Wall (2021) som ett teoretiskt ramverk vilket syftar till att stärka barns erfarenheter med intention att förändra samhället, liktydigt med begrepp som feminism. Walls (2010, s. 3) perspektiv på childism kräver en ”djupgående etisk rekonstruktion” och ett utvidgat begrepp av den politiska subjektiviteten. Han betraktar barn som en distinkt, men inte homogen, social grupp som delar liknande erfarenheter och utmaningar. Wall (2010) hävdar att en förenklad syn på barndom tenderar att påverka attityder kring barns inkludering och marginalisering i dagens samhälle, vilket är anledningen till att han förespråkar ett kritiskt perspektiv. Ur ett childism-perspektiv bör barn ses som individer i sin egen rätt och inte som blivande vuxna. Generellt sett förutsätts barn behöva förberedas för vuxenlivet och först då formellt kunna delta i demokratiska evenemang, medan childism menar att barn har förmågan att delta i samhället men tenderar att uppfattas som passiva mottagare av vuxnas socialisering. Childism kan ses som en handling av att tänka utanför dessa åsikter och ideologier (Wall, 2010) vilken appliceras i analysen. En nyckel i hur jag förstår childism återfinns även i frågan ”Why do children everywhere enjoy narrower human rights than adults?” (Wall, 2010, s. 2).

Detta perspektiv, tillsammans med en kritisk syn på adultism och dess normativa antaganden om barn och barndom, är den lins genom vilken empiri kommer att analyseras med hjälp av Braun och Clarkes (2022) reflexiva tematiska analys. Begreppet har även påverkat intervjufrågorna och är närvarande i genomförandet av den tematiska analysen.

Tematisk analys är en hybrid mellan metod och metodologi inom kvalitativ forskning. Detta angreppssätt används för att systematiskt utveckla, analysera och tolka mönster inom kvalitativa data genom kodning, vilket leder till identifiering av teman. Tematisk analys är teoretiskt flexibel och kan kombineras med flera teoretiska ramverk, i detta fall childism.

Temana formar en tolkande berättelse om tidigare studenters syn på barns möjligheter och förmågor till demokratisk delaktighet.

Deltagare

Jag intervjuade 13 deltagare och genomförde de semistrukturerade intervjuerna på zoom. Deltagarna hade tidigare varit registrerade på en internationell kurs om barns rättigheter vid ett svenskt universitet någon gång mellan 2018 och 2023. Rekryteringsåren expanderade på grund av låg svarsfrekvens, vilket kan ha berott på inaktuella kontaktuppgifter eller bristande intresse. Jag hade kunnat utvidga undersökningen till andra universitet eller gå längre tillbaka i tiden, men kom fram till slutsatsen att empirin är tillräckligt rik i sin nuvarande form och att syftet inte var att få in så många röster som möjligt utan deltagare som kunde och ville tala om ämnet. Deltagarna hade varierande bakgrunder och olika relationer till barnrättsområdet. Vissa arbetade med dessa frågor, andra hade lämnat fältet eller studerade även om detta inte var något jag specifikt frågade efter. Godkänt betyg på kursen eller liknande var inte ett krav och litteraturen i kursen har varierat under åren. Studenter som nu var registrerade på kursen intervjuades inte med hänvisning till maktobalans i form av eventuell pågående beroendeställning, eftersom jag undervisade på kursen. Det rör sig alltså bara om tidigare studenter. Eftersom samtliga studenter har varit registrerade på en kurs om *barns rättigheter* är det rimligt att de eventuellt har fördjupade kunskaper om ämnet jämfört med allmänheten.

Jag använder pseudonymer och kallar de tidigare studenterna Anton, Ahmed, Erik, Mika, Kimmie, Emelie, Ioanna, Greta, Viktoria, Jasmine, Nancy, Ida och Jin.

Denna studie är småskalig och inget försök görs att skapa ett representativt urval eller att generalisera själva resultatet, även om jag i diskussionen resonerar kring hur studien kan bidra till ett större syfte och sätta ljuset på frågan om barn och demokrati. Kvalitativ tolkande forskning arbetar inte nödvändigtvis med representativa urval, utan snarare med målstyrda urval där de som väljs ut är mest lämpade för att förstå ett särskilt fenomen (Palinkas m.fl., 2015). Palinkas m.fl. (2015, s. 2) påpekar att ett målstyrt urval möjliggör ”identifiering och urval av informationsrika fall.” De framhåller vidare att detta innebär att identifiera och välja individer eller grupper som kan ha kunskap om något eller erfarenheter av intresse. Jag valde deltagarna till min studie eftersom de hade varit registrerade på en kurs om barnets rättigheter, och någon form av intresse och kunskap antogs finnas bland dem och att de skulle kunna tala om ämnet.

Jag frågade inte om nationalitet eller kulturella aspekter, men vissa deltagare valde själva att understryka detta. Jag vill därför särskilt betona att det är deltagarnas egna erfarenheter och uppfattningar om kulturer och länder som analyseras, men att dessa inte bör betraktas som generaliserbara sanningar. Jag ställde heller inte frågor om deltagarnas ålder eller gjorde en uppskattning om detta, eftersom det inte var relevant för studiens syfte.

Uppfattningar om hinder för barns demokratiska deltagande och inflytande

Deltagarna underströk olika orsaker till varför barn inte inkluderas i demokratiska processer eller rentav hindras från att utöva inflytande. Dessa hinder resulterade i fyra underrubrikerna till huvudtemat: vuxnas attityder till barn, vuxnas representation av barn, föräldrar och nationella och kulturella aspekter samt övriga hinder för barns demokratiska delaktighet (såsom strukturer). Deltagarnas citat har översatts från engelska till svenska.

Vuxnas attityder till barn

Flera deltagare underströk vuxnas attityder som ett hinder för barns möjligheter till demokratiskt deltagande, bland annat Mika:

Jag tror att det är så att människor inte respekterar barn. Jag tror inte att problemet är barnen. Jag tror att problemet är de vuxna. De respekterar dem inte.

Mika

Ur Mikas perspektiv ser vuxna på barn på ett sätt som i sig utgör ett problem för barnens demokratiska deltagande. Anton föreslog att vuxna borde ta barn mer på allvar, medan Viktoria betonade att vuxna inte bryr sig om barns åsikter eftersom vuxna anses ha monopol på beslutsfattande, vilket begränsar barns möjligheter. Ur ett childism-perspektiv belyser dessa uppfattningar vuxennormativa föreställningar om barn, där deras åsikter inte tas på allvar och vuxnas intressen istället prioriteras. Wall (2011) förklarar att vuxencentrerade normer om mognad, kompetens och politisk representation, som childism utmanar, utgör grunden för argument mot barns demokratiska deltagande. Bristen på vuxnas respekt för barn som potentiella politiska aktörer, ses som ett hinder för barns möjligheter till demokratiskt deltagande.

Eric reflekterade över sitt eget perspektiv när han diskuterade barns demokratiska deltagande:

Vi kanske underskattar dem (barnen). [...] Jag kanske gjorde det tidigare när jag sa att 16-åringar är omogna. Det kan handla om uppfattningen att barn inte är mogna och därför tas de inte på allvar. Men vuxna kan också vara omogna.

Eric

Här ifrågasätter han sin egen normativa barnsyn som han uttryckte tidigare i intervjun. I citatet riktas blicken mot vuxna, som i sin tur också potentiellt kan vara omogna vilket utmanar synen på barn som den mindre mogna parten.

Nancy reflekterade kring huruvida vuxna kan känna sig hotade av att barn har kontroll över sina egna beslutsprocesser. Hon nämnde också att vuxna, utifrån hennes erfarenhet, hellre vill diskutera barns skyldigheter som ett svar på frågan om barns rättigheter.

Eftersom Wall (2010) genom childism efterlyser en rekonstruktion för att bryta vuxennormativa strukturer, kan det innebära en känsla av kaos eller hot för vissa vuxna. En reaktion kan då vara, som Nancy framhåller, att förflytta diskussionen till att handla om vad barnen har för ansvar och brister.

Vuxnas representation av barn

Deltagarna framställde och vuxna som ett hinder gällande hur de företräder barn i demokratiska sammanhang, både inom och utanför den politiska kontexten. Deltagarna reflekterade över huruvida vuxna ens kan representera barn i en demokrati på ett bra sätt, eller om vuxnas representation i sig utgör ett hinder för barns inflytande och deltagande. Motstridiga uppfattningar framkom, men de flesta intog en kritisk hållning.

Jag tror inte att någon vuxen, jag tror inte att någon människa över huvud taget, kan representera en annan människa fullt ut.

Mika

Jasmine hade en liknande uppfattning:

Man kan inte fullt ut representera ett barn, och man bör också höra från dem. Och ett barn kan skilja sig från ett annat barn, så vi kan inte ens fullt ut representera alla.

Jasmine

Viktoria uttryckte:

Jag förstår inte varför en vuxen är den som ska ha rätt att tala för barnen.

Victoria

Anton menade på liknande sätt att barn borde kunna representera sig själva i större utsträckning eftersom vuxna kan vara manipulativa. Ahmed påpekade att barn och vuxna inte tänker likadant och drog slutsatsen:

Jag tror inte att vi som vuxna kan representera barn, och särskilt inte politiska ledare.

Ahmed

(Deltagarna definierade generellt inte åldern på det tänkta barnet i deras exempel.)

Exemplen visar på positioner som ifrågasätter vuxennormen, men vissa konstaterar också i viss mån, som i Mikas fall, att det kan vara svårt att överhuvudtaget representera någon annan demokratiskt. Enligt Wall (2010, 2021) finns det en allmän föreställning om att vuxna kan representera barn på den politiska arenan, eftersom det är så den representativa demokratin är tänkt att fungera. Han menar dock att ingen grupp fullt ut kan förstå en annan grupps erfarenheter, men i fallet barn skiljer detta sig från andra flera andra grupper eller minoriteter i och med att alla vuxna någon gång har varit barn. Trots

detta framhåller Wall att vuxna inte kan, och inte heller bör, fullt ut representera barn eftersom vuxna, generellt, gynnar sina egna frågor.

Å andra sidan såg två deltagare inte detta som ett tydligt hinder. Emelie påpekade att alla har varit barn och därför kan ”vissa vuxna relatera mer till den delen av sig själva.” Hon argumenterade vidare: ”Det behövs också att barnen har en vuxen som backar upp deras röst.” Emelie uttryckte en oro för att barn inte skulle lyssna på vuxna och lärare, vilket underbygger rädslan för kaos. Ioanna menade att vuxna ibland kan representera barn på ett tillräckligt sätt, men kommenterade samtidigt att barn måste bli lyssnade på.

Om det bara står tio barn utanför och pratar med varandra [...] så måste det på något sätt nå vuxna, för det är så vårt samhälle fungerar... Jag menar, det är dessa personer som faktiskt fattar besluten.

Ioanna

Ioannas synsätt kan uppfattas som att barns egna röster inte räcker, och att vuxna hellre lyssnar på en annan vuxen som driver en agenda för eller på uppdrag av barn. Barnets röst i sig kan behöva valideras av vuxna för att räknas, vilket understryker maktobalansen mellan barn och vuxna.

Jasmine framhöll att vuxna inte kan minnas hur de själva tänkte som barn, och Mika argumenterade:

Alla i 40-årsåldern kan inte relatera till en 5-åring. De vet inte hur en 5-åring liv ser ut, för de har inte varit en på mer än 40 år, och samhället har förändrats så mycket.

Mika

Dessa argument antyder att det inte är tillräckligt att vuxna försöker tänka tillbaka på sin egen barndom för att kunna representera barn demokratiskt.

Greta betonade att möjligheten att representera barn kan bero på vilken syn vuxna har på barndom och barn, samt svårigheten att lyssna på yngre barn. Vidare framhöll Mika att det handlar om hur vuxna kan visa barn att de tillåts uttrycka åsikter. Dessa uppfattningar antyder att vuxna kan vara både ett hinder och en möjlighet beroende på deras förhållningssätt.

Uppfattningar om att barn inte respekteras, tillsammans med vuxnas attityder, beskrevs som avgörande för barns möjligheter att uttrycka sig. Att inte respektera barn kan ses som en stor risk, vilket enligt de tidigare studenternas uppfattningar leder till att barns intressen inte efterfrågas av vuxna som egentligen inte värderar barns åsikter. Att barn representeras av vuxna på ett tillfredsställande sätt i stället för att, om möjligt, kunna representera sig själva är något som många av de tidigare studenterna i barnrätt uttryckte en problematik kring, vilket utmanar traditionella vuxennormativa föreställningar om demokrati.

Föräldrar och nationella och kulturella aspekter

Vissa deltagare uttryckte att föräldrar kan utgöra ett hinder för barns möjligheter till demokratisk delaktighet. Till exempel påpekade Anton att föräldrar kan manipulera sina barn, och Eric betonade också att barn ibland behöver skyddas från sina föräldrar. Ida underströk att dagens barn lever i en digital värld och därför ta del av kriget och konflikter såsom i Ukraina och Gaza, varför det inte är möjligt att skydda barn från detta. Hon förespråkade i stället vikten av att föra samtal med barnen så att de kan lära sig. Att som vårdnadshavare sträva efter ett skydd från exempelvis nyheter om känsliga ämnen kan, ur detta perspektiv, ses som ett hinder för barns demokratisk delaktighet. Idas uppfattning kan ses som en utmaning av normen där föräldrar och andra vuxna vill skydda barn från vissa ämnen. Samtidigt lyfter hennes resonemang även fram komplexiteten i att vara vuxen i en värld där många barn har fri tillgång till teknologi där de kan se och möta en mängd innehåll som potentiellt kan skrämja eller till och med skada dem.

När ämnet föräldrar diskuterades betonade Greta:

Lär föräldrar hur man betar sig gentemot barn, att förstå barn och inte behandla dem som objekt eller bara egendom som faktiskt händer i vissa länder.

Greta

Hon talade också om att föräldrar potentiellt kan stödja barn i demokratisk delaktighet, men fortsatte sitt resonemang genom att även se hinder:

Jag tror det är svårt, särskilt eftersom vi har många länder där barn tyvärr inte riktigt erkänns som personer, utan mer som egendom. Och därför har de inget att säga till om. De får inte bestämma något, särskilt inte offentligt.

Greta

Här påpekar hon att barn inte är föräldrars egendom, att de skulle vara det är annars ett traditionellt synsätt, vilket Wall (2021) framhåller som en av de tre huvudorsakerna till varför barn har varit, och fortfarande är, exkluderade i en demokrati. Att ifrågasätta detta och mena att barn är egna personer, vilket Greta för ett explicit resonemang om dock med fokus på vissa länder, utmanar den vuxennormativa föreställningen.

När potentiella utmaningar för barns möjligheter att delta i en demokrati diskuterades underströk vissa deltagare att det fanns nationella och kulturella aspekter. De tidigare studenterna jämförde nationer, både inom EU och mellan exempelvis Syrien och Sverige samt Sydkorea. Detta var också länder som deltagarna själva på olika sätt betonade att de hade en relation till. Uttalandena ska inte förstås som representativa för nationerna eller de kulturella aspekterna i stort, utan är begränsade till deltagarnas egna uppfattningar. De flesta deltagare använde Sverige som ett positivt exempel. (Alla deltagare hade någon relation till Sverige eftersom de varit registrerade på kursen i children's rights där).

Till exempel förklarade Eric att det är tryggt för barn i Sverige och att landet har ett system som fungerar ganska väl, eftersom de flesta barn är säkra och skyddade av lagar. Jasmine påpekade att i Sverige

[...] arbetar de mycket med att involvera barn i allt, men jag tycker alltid att det finns utrymme för att det kan bli bättre.

Jasmine

Viktoria reflekterade mer generellt om nationer där hon uppfattade att kön kan spela en roll:

Jag tror att det faktum att du i många situationer behöver föräldrarnas tillstånd för att göra saker kan hindra det. Särskilt när du har länder där kanske en flickas åsikt inte är lika viktig som en pojkes. Föräldrarna kanske inte skriver under eller samtycker till att deras flickor deltar, men kanske deras pojkar.

Viktoria

Greta uttryckte att barn i Italien är överbeskyddade, vilket kan begränsa deras möjligheter till demokratisk delaktighet eftersom det kan förstärka deras beroende snarare än deras handlingsutrymme. Hon menade:

Detta är inte bra för barnet. Jag gillar mer det tyska tillvägagångssättet, att låta barnen uppleva världen.

Greta

Tyskland framhålls här som ett gott exempel med ett friare förhållningssätt, medan Italien används som ett exempel där barn skyddas för mycket.

Jin underströk sitt eget sydkoreanska perspektiv och förklarade att fokus på demokrati i Sydkorea främst ligger på vuxna (huvudsakligen män) och att hon inte kan komma på några exempel där barn deltar i demokratin. För att exemplifiera inställningen påpekade hon att barn inte är tillåtna på vissa restauranger, eftersom de antas föra oväsen. Jin förklarade vidare att barn inte uttrycker sina röster eller försöker förändra världen genom protester i Sydkorea såsom har skett på andra platser. I Jins uttalande uttrycks en vuxennormativ syn på barn, där barn ses som störande snarare än en möjlig tillgång i samhället. Sådana normativa föreställningar om barn kan därför potentiellt påverka barns möjligheter, och möjligen även deras vilja, att delta i demokratiska sammanhang.

I likhet med flera deltagare betonade Ahmed att han tycker att det kan variera på olika platser i världen när frågan om barn och demokrati diskuteras:

Jag tror inte, om jag ska vara ärlig, att barn har en röst på politisk nivå. [...] Om vi pratar om Sverige, så tror jag, ja, barns röster hörs av de styrande och av organisationer. [...] Jag tror att barn i Syrien tänker på ett helt annat sätt eftersom vuxna påverkar barn och även andra aspekter påverkar barnen. Kanske är det därför. Beroende på vilken plats man är på.

Ahmed

I Ahmeds uttalande framgår att barns röster anses höras i Sverige, men att detta kan vara annorlunda på andra platser såsom i Syrien, där barn, enligt hans uppfattning inte har en röst på politisk nivå. På liknande sätt reflekterade Nancy över barns säkerhet i förhållande till olika kontexter och länder:

Var går gränsen mellan att stötta och faktiskt pressa ett barn att delta i en demokratisk process? Jag menar, i vår kontext är det tryggt. Det kan finnas andra kontexter, andra länder, där det inte är säkert att delta i den typen av aktiviteter.

Nancy

Tillsammans med Nancys farhåga att barn kanske inte är trygga i att delta i demokratiska processer i vissa kontexter, resonerade Ahmed om situationen i Gaza och drog slutsatsen:

Jag tror att det första vi måste tänka på är att hålla dem [barnen] trygga, och sedan kan vi tänka på deras roll i demokratiska processer.

Ahmed

Baserat på dessa uttalanden kan skyddandet av barn ses som det primära, och att när det kriteriet är uppfyllt kan engagemang i demokratiska processer diskuteras på en mer djupgående nivå. I länder som beskrivs som tryggare kan det uppfattas som mer genomförbart att engagera barn och skapa möjligheter för demokratisk delaktighet, även om det, som Jasmine påpekade, finns utrymme till förbättring.

Wall (2011) understryker att barn ofta ses som sårbara och i behov av skydd från demokratisk delaktighet i det offentliga rummet, eftersom de främst associeras med den privata sfären. Ur ett childism-perspektiv kan det vara av intresse att diskutera om även vuxna behöver skydd först och demokratisk delaktighet senare, eller om detta kan samexistera. Wall (2010) är kritisk till det faktum att barn har färre rättigheter än vuxna. Även om det kommer från en god intention finns det, ur ett childism-perspektiv, en risk med att skydda och hålla barn borta från möjligheten till demokratisk delaktighet, vilket upprätthåller vuxennormativa strukturer, snarare än att ge barn handlingsutrymme och inflytande.

Övriga hinder för barns demokratiska delaktighet

Vissa deltagare nämnde inte uttryckligen vuxna som ett hinder för barns möjligheter till demokratisk delaktighet, utan snarare strukturer. Detta kan dock innebära osynliga implikationer om vuxenvärlden. Kimmie påpekade:

Även om du vet att du inte får vara delaktig i processen, så finns det vissa personer som kämpar för att få vara med ändå, men de flesta accepterar bara att det är så samhället är. När jag fyller 18 får jag säga min mening, innan dess bryr sig ingen om min åsikt. Så jag skulle säga att det är omgivningen som måste förändras om barn ska känna mer att, wow, okej, jag kan faktiskt få ta initiativ. Och jag tycker det är riktigt häftigt med de barn som gör det ändå.

Kimmie

Många av deltagarna menade att barn inte tas på allvar eller ses som jämlika i samhället, samt att barn inte känner sig inkluderade eller välkomna inom olika demokratiska arenor. Dessa utsagor från deltagarna kan förstås som exempel på hur naturaliserade förståelser av samhällets vuxennormativa strukturer upprätthålls. Att vara barn kan göra dem till måltavlor för skepsis när det gäller deras förmåga att engagera sig i demokratiska sammanhang.

När barns vilja att uttrycka åsikter och engagera sig i demokratiska aktiviteter (och de potentiella hindren för detta) diskuterades, ansåg vissa deltagare att kamratsammanhang och sociala sammanhang vara viktiga. Emelie påpekade att trender kan styra vad barn engagerar sig i, men att vänner kan vara viktiga för att känna trygghet när de diskuterar vissa frågor. När det gäller barns motivation att uttrycka sina åsikter om frågor föreslog Jin att föräldrar och vänner kan vara viktiga möjliggörare, men betonade att utbildning är den viktigaste aspekten för ett barns vilja att uttrycka sig. Brist på utbildning och frågor om trygghet och överbeskyddande betonades också som potentiella hinder för barns möjligheter att delta aktivt i demokratin.

Av intresse här är också den problematik som Eric lyfte fram när han pratade om barns möjligheter att uttrycka sig och delta i demokratiska aktiviteter:

Jag har svårt att skilja barnaspekten av den här frågan, för jag känner att det kan tillämpas på de flesta människor jag känner. Jag studerade statsvetenskap, och jag känner att så många av oss inte vill vara involverade i politik [...] eftersom det är något väldigt toxiskt med det politiska klimatet just nu. [...] ur mitt eget perspektiv har jag väldigt svårt, för om jag inte vill göra det, då kan jag inte förvänta mig att ett barn ska göra det.

Eric

Från Eric's perspektiv skiljs inte nödvändigtvis vuxna och barn åt i denna fråga, utan samexisterar i ett skadligt politiskt klimat som kan uppfattas som ett hinder för alla.

Ida reflekterade över huruvida det är diskriminerande mot barn att inte kunna rösta eller ha formellt inflytande. Ida menade att hon tidigare inte tyckte det eftersom alla har varit barn och därmed mött den typen av diskriminering som hindrar demokratisk delaktighet, såsom rösträtt. När det gäller ålder kan det framstå som en legitim anledning till uteslutning från demokratisk delaktighet, eftersom personen inte är vuxen. När en tillräckligt stor grupp, som alla är eller har varit en del av (vilket gör det annorlunda än de flesta former av diskriminering), då kan det, som Ida betonade, uppfattas som mindre diskriminering och mer som "en fas" som alla måste gå igenom. Ida landar i att hon numera intagit en mer kritisk hållning till barns uteslutning än tidigare, vilket utmanar de vuxennormativa föreställningarna om demokrati och vem som kan utöva sina demokratiska rättigheter fullt ut.

Vissa deltagare diskuterade även explicit bristen på rösträtt som ett hinder. Även om en rösträttsålder på 18 år stöds (exempelvis av Eric), förstås denna gräns också som ett potentiellt hinder för barns inflytande och demokratiska delaktighet. Eric konstaterade:

Förmodligen är den största utmaningen att de inte röstar. För då utformar man inte specifika policies för dem. [...] Utan istället gör man det för föräldrarna.
Eric

Det kan understrykas att barns uteslutning från formell demokratisk delaktighet för vissa ses som oproblematiske. Mika talade också om begränsningar för deltagande, till exempel på grund av svenska lagar om skolplikt. De tillåts inte att avvika eller ta ledigt för att göra sin röst hörd. På grund av bristen på rösträtt kan strejker vara ett instrument för barn att använda för att uttrycka sina åsikter, menade Mika.

Utifrån sin filosofi ser Wall (2021) uteslutningen av barn från formella demokratiska sammanhang som problematisk och argumenterar för en inkluderande demokrati där alla människor är röstberättigade. Denna childistiska rekonstruktion av relationen mellan demokrati och barn kan ses som kontroversiell. Inga deltagare i min studie uttryckte att alla barn (från nyfödda) borde få rösta i politiska val formellt, även om flera artikulerade att åldern borde sänkas. De identifierade flera hinder när de gav uttryck för olika uppfattningar vilket kan vara ett första steg till att resonera kring möjliga lösningar.

Slutsats

Några deltagare framhöll vuxna som ett stort hinder för barns möjligheter till demokratiskt deltagande. De menade att barn inte tas på allvar eller möts med respekt, eftersom barn anses sakna kompetens i demokratiska frågor. Argumentationen kan kopplas till Pearse (2023), som menar att det finns ett alltför stort fokus på potentiella svagheter och kompetensbrist när barn och demokrati diskuteras. Adultism innebär att barn ses som mindre värda (Wall, 2010).

Att enbart associera barn med arenor som skola, förskola och familj, förstärker uppfattningen att barn inte hör hemma i samhället i stort, inte ens på vissa restauranger, som Jin betonade. Denna normativa uppfattning utmanades när deltagare som Ioanna uttryckte att barn har en god förståelse för samhället, förstår företeelser tidigt, och borde kunna utöva mer inflytande i samhället och inte bara vid mindre beslut inom hem eller skola. Men i min empiri fanns också, i Jins exempel om restauranger i Sydkorea, uppfattningen att barn bör hållas borta från det offentliga rummet för att inte störa de vuxna.

Ur ett childist-perspektiv ger dessa uppfattningar uttryck för en barnsyn, där barn är andra klassens medborgare jämfört med vuxna, som antas vara moraliska, kompetenta och rationella. Detta synsätt, tillsammans med en idealistisk syn på vuxna, riskerar att osynliggöra barn och riskerar att begränsa deras möjligheter till demokratiskt deltagande och inflytande, trots att demokratin inte i sig är kompetensbaserad.

Att se barndomen som en skyddad tid för utveckling kan vara rimligt ur ett perspektiv, men ur ett childist-perspektiv kan utveckling och erfarenhet betraktas som något som sker genom hela livet, snarare än att vara specifikt knutet till barndomen (se Wall, 2021). Barns tilltro och kompetens kan också gradvis stärkas genom ökade möjligheter att delta i demokrati (Hart, 1992; Botha m.fl., 2016; Thornberg och Elvstrand, 2012). Människor utvecklas inte bara i yngre år, och därför bör små barns röster inte förminska (Wall, 2021).

Greta underströk utmaningen i att lyssna till barn i olika åldrar, där de yngsta kan vara svårast att inkludera. För vissa kan det till och med vara kontroversiellt att små barn överhuvudtaget ska bli hörda eller ges möjlighet att utöva inflytande. Eftersom en majoritet av deltagarna också ifrågasatte om vuxna kan representera barn tillräckligt väl, finns det kanske ingen perfekt lösning för att involvera de yngsta barnen. Maktobalansen mellan barn och vuxna betonades i termer av att vuxna äger beslutsfattandet och barn är beroende av att vuxna faktiskt lyssnar. Det är, enligt detta synsätt, upp till den vuxne att tolka det lilla barnets bästa och säkerställa att barnet kan vara kapabelt att bilda egna åsikter och uttrycka sig fritt i alla frågor som rör barnet, i enlighet med barnkonventionen (1989). Dessutom kan, enligt deltagarna, familjens värderingar potentiellt stå i konflikt med barnets rätt att uttrycka sina egna åsikter. Det är också komplicerat med att kategorin barn är bred och inkluderar nyfödda till de som ska fylla 18, men kategorin används, även i denna text, på ett generellt sätt.

Spänningen mellan föräldrars rättigheter och barns rättigheter blir synlig när de förstnämnda beskrivs som ett hinder, särskilt i relation till kulturella eller nationella aspekter. Deltagarna framhöll att föräldrar i vissa länder kanske inte värderar flickors åsikter, och betonade behovet av att lära föräldrar hur de ska bete sig mot barn ”och inte behandla dem som objekt eller bara som egendom, vilket faktiskt sker i vissa länder.” Den kulturella dimensionen av skillnader mellan nationer synliggjordes i forskning där olika uppfattningar om barns självbestämmande framkom i en jämförelse mellan Kanada och USA (Peterson-Badali m.fl., 2003). Deltagarna i denna studie hade olika nationella

erfarenheter, exempelvis från Syrien, Italien, Sverige, Sydkorea och Tyskland. De berättade om skillnader mellan föräldrar, vuxna och nationer, som påverkar synen på barn och deras möjligheter till demokratiskt deltagande och inflytande.

Några deltagare resonerade kring att barn först måste hållas trygga och därefter kan diskussionen om demokratiskt deltagande följa. Det kan vara svårt att hitta en balans mellan att vilja skydda barn och samtidigt ge dem yttrandefrihet. Viljan att skydda barn, hur välmenande den än är, kan också leda till deras uteslutning. Vissa rättigheter kan uppfattas som mer prioriterade än andra, särskilt under extraordinära omständigheter. Viljan att skydda ses av Wall (2021) som en viktig anledning till att barn fortfarande marginaliseras. Kvinnor och minoriteter har till stor del brutit sig ur denna barriär, medan barn, särskilt de yngre, fortfarande hålls kvar i den. De olika maktrelationerna samt ett fokus på skyddande inom familjen får konsekvenser för barns möjligheter till demokratiskt deltagande (Archard, 2015; Cockburn, 2007).

I inledningen betonades den demokratiska nedgången, särskilt bland unga (Cammaerts m.fl., 2014; Foa m.fl., 2020). Denna utveckling kan få flera konsekvenser för barns demokratiska deltagande. Erics resonemang om det toxiska politiska klimatet kan kopplas till denna forskning som visar att ungas vilja att engagera sig politiskt hindras av den politiska diskursen och praktiken, vilket får unga människor att känna sig ignorerade.

Slutligen identifierade deltagarna en rad hinder för barns demokratiska medverkan och hade generellt en kritisk syn på exkludering. Emelie och Ahmed var de som främst kunde försvara uteslutning och understryka farhågor som risken att barn inte lyssnar på vuxna vid ökat inflytande. Detta kan tänkas vara en farhåga som vissa delar och går i linje med Purdys (1994) invändningar mot att barn bör ha rättigheter i klass med vuxnas, vilket hon ser som ett uttryck för sunt förnuft. Detta utmanar också uppfattningen om ett brett demokratiskt inflytande för barn, som flera av de andra deltagarna framhävde.

På ett övergripande plan kan många utsagor återfinnas i den tidigare forskningen, men de specifika berättelserna och exemplen är deltagarnas egna och bidrar med ett narrativ om upplevda eller tänkta hinder i relation till barns möjligheter till demokratiskt inflytande samt deltagande. Wall (2021) menar att alla områden, från kultur till lagar, har förlitat sig på adultism, där vuxennormer kring demokrati gör det svårt för barn att delta. Ska demokratiskt deltagande vara för alla? För de många eller för de få? Detta får ses som en relevant frågeställning i ett generellt debattklimat som enligt min tolkning inte lyfter frågan om barns möjligheter till demokratiska inflytande varken formellt (såsom sänkt rösträttsålder) eller informellt (motstånd gällande barns inflytande i exempelvis skola). Synliggörandet av de hinder som jag presenterar i detta kapitel, kan utgöra en möjlighet att ifrågasätta ideologier och strukturer. Vidare vore det intressant att fördjupa synen på vad som faktiskt kan anses vara demokratiskt inflytande och hur dessa uppfattningar kan tas tillvara, samt det svenska stödet i att sänka den allmänna rösträttsåldern till 16 år.

Referenser

- Archard, D. (2015). *Children: rights and childhood*. (3rd. ed.) London: Routledge.
- Bessant, J., Watts, R. (2024). *Reframing Young People's Political Participation*. In: Wyn, J., Cahill, H., Cuervo, H. (eds) *Handbook of Children and Youth Studies*. Springer, Singapore.
https://doi.org/10.1007/978-981-99-8606-4_114
- Botha, A., Joubert, I., & Hugo, A. (2016). Children's perceptions of democratic values: Implications for democratic citizen education. *South African Journal of Childhood Education*, 6(1), 1–8.
<https://doi.org/10.4102/sajce.v6i1.343>
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. Los Angeles: SAGE.
- Brinkmann, S. (2008). Interviewing. (L. Given, Ed.). *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. SAGE Publications, Inc. Thousand Oaks.
<https://doi.org/10.4135/9781412963909.n239>
- Cammaerts, B., Bruter, M., Banaji, S., Harrison, S., & Anstead, N. (2014). The Myth of Youth Apathy: Young Europeans' Critical Attitudes Toward Democratic Life. *American Behavioral Scientist*, 58(5), 645–664. <https://doi.org/10.1177/0002764213515992>
- Campbell, K. M., & Covell, K. (2001). Children's rights education at the university level: An effective means of promoting rights knowledge and rights-based attitudes. *International Journal of Children's Rights*, 9(2), 123–135. <https://doi.org/10.1163/15718180120494883>
- Cherney, I. (2010). Mothers', Fathers', and their Children's Perceptions and Reasoning about Nurturance and Self-Determination Rights, *The International Journal of Children's Rights*, 18(1), 79–99. <https://doi.org/10.1163/092755609X12482670820520>
- Cherney, I., Greteman, A., & Travers, B. (2008). A cross-cultural view of adults' perceptions of children's rights. *Social Justice Research*, 21(4), 432–456. <https://doi.org/10.1007/s11211-008-0079-7>
- Cockburn, T. (2007). Partners in power: A radically pluralistic form of participative democracy for children and young people. *Children and Society*, 21(6), 446–457. <https://doi-org/10.1111/j.1099-0860.2006.00078.x>
- de Castro, L. R. (2012). Children— Democracy and Emancipation. *Alternatives: Global, Local, Political*, 37(2), 165–177. <https://doi.org/10.2307/23210888>
- Foa, R.S., Klassen, A., Wenger, D., Rand, A., & M. Slade. (2020). *Youth and Satisfaction with Democracy: Reversing the Democratic Disconnect?* Cambridge, United Kingdom: Centre for the Future of Democracy.
- Förenta nationerna. (1948). *FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna*. Hämtad 4 september, 2025, från <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- Förenta nationerna. (1989). *Barnkonventionen*. Hämtad 12 november, 2023, från <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Hart, R. (1992). Children's Participation: From tokenism to citizenship, *Innocenti Essay*, no. 4, International Child Development Centre, Florence.

- Jamieson, L., Rizzini, I., Collins, T., & Wright, L. (2022). International perspectives on the participation of children and young people in the Global South. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 7(1-3), 56–74. <https://doi.org/10.1080/23802014.2022.2050940>
- Karaman-Kepenekci, Y. (2006). A study of university students' attitudes towards children's rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14(3), 307–318. <https://doi.org/10.1163/157181806778458095>
- Lansdown, G. (2001). *Promoting children's participation in democratic decision-making*. International Child Development Centre, Florence. <https://digitallibrary.un.org/record/437269?ln=en&v=pdf>
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533–544. <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>
- Pearse, H. (2023). Children, Voting, and the Meaning of Universal Suffrage. *Political Studies Review*. <https://doi.org/10.1177/14789299231195454>
- Peterson-Badali, M., Ruck, M.D., & Ridley, E. (2003). College Students' Attitudes Toward Children's Nurturance and Self-Determination Rights. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(4), 730–755. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb01922.x>
- Purdy, L. M. (1994). Why children still shouldn't have equal rights. *The International Journal of Children's Rights*, 2(4), 395–398. <https://doi.org/10.1163/157181894X0026>
- Tisdall, E., & Cuevas-Parra, P. (2022). Beyond the familiar challenges for children and young people's participation rights: the potential of activism. *The International Journal of Human Rights*, 26(5), 792–810. <https://doi.org/10.1080/13642987.2021.1968377>
- Thornberg, R., & Elvstrand, H. (2012). Children's experiences of democracy, participation, and trust in school. *International Journal of Educational Research*, 53(0), 44–54. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2011.12.010>
- Wall, J. (2010). *Ethics in light of childhood*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Wall, J. (2011). Can democracy represent children? Toward a politics of difference. *Childhood*, 19(1), 86–100. <https://doi.org/10.1177/0907568211406756>
- Wall, J. (2021). Give children the vote: On democratizing democracy. Bloomsbury Publishing Plc.